

Katolikus út a XIX. századi spanyol politikában: Juan Donoso Cortés

Juan Donoso Cortés, a spanyol politikai filozófia kiemelkedő alakja a XIX. század szülötte volt, egy drámai és forradalmakban bővelkedő századé, melynek minden jelentősebb szellemi mozgalma valamilyen formában nyomot hagyott Donoso Cortés 1848 után kikristályosodó gondolatrendszerében. Első, radikális liberális megnyilvánulásai (ifjúkori versci) és főműve, a konzervatív *Ensayo sobre el catolicismo, el liberalismo y el socialismo* (Esszé a katolicizmusról, liberalizmusról és a szocializmusról)¹ szellemisége teljesen eltérő. Életútját vizsgálva meglepődve tapasztalhatjuk, hogy ez az óriási változás – radikális liberálisból konzervatív királypártivá – nem egy váratlan fordulat, hanem fokozatos változás eredménye. Mikor elpártol ifjúkori nézeteitől, ezt nem értékelhetjük megalkuvásként vagy köpönyegforgatásként. Arról van szó, hogy a liberális szellemi környezetben eltöltött fiataltság után visszatér abba a társadalmi környezetbe, amelyből származik és amelyhez tartozik – a tulajdonnal rendelkező polgárság illetve nemesség –, és amelynek szellemi és anyagi érdekeit fenyegetve látja a forradalmak, illetve a forradalmak eszmei bázisát szolgáló liberalizmus (és szocializmus) által.²

A megoldás, az egyetlen, minden társadalmat boldogító lehetőség szerinte: a kereszténység, azon belül is a katolicizmus. Filozófiájának alapképlete a következő: a világban credendően kozmikus rend uralkodik. Az ember megbontotta ezt a rendet. Helyreállításának egyetlen lehetősége a keresztény út követése az élet minden területén, így a politikában is. Politikai filozófiájának a kulcsa tehát a kereszténység: mindent erre vezet vissza, mindennek végső oka, célja vagy értelme a kereszténység vagy ennek hiánya. Számára még civilizáció sem létezik vagy létezhetett a

¹ In: *Obras completas* Madrid, 1970, 2. k., "Escritos de 1851".

(Donoso Cortés Összes művei, 1851-es írások).

² „Las páginas acerca del porqué los antiguos revolucionarios se han convertido en conservadores son muy significativas: los españoles saben que toda la revolución promovida por las masas va siempre acompañada de una irrupción en las propiedades, porque las masas no hacen las revoluciones por principios, sino por intereses.” Federico Suárez: *Vida y obra de Juan Donoso Cortés* (Juan Donoso Cortés élete és munkássága), Pamplona, Ediciones Eunatic, 1997, p. 156. (Sokatmondóak azok az oldalak, melyek arról szólnak, hogy miért válnak konzervatívokká a régi forradalmárok: a spanyolok tudják, hogy a tömegek forradalma mindig a tulajdonviszonyok megváltozásával jár együtt, mert a tömegek nem eszméikért, hanem érdekeikért robbantják ki a forradalmakat.)

kereszténység határain kívül.³ Kultúra természetesen igen, de az számára egy másik – magasabb erkölcsi értékeket nélkülöző - kategória.

Filozófiai rendszerének alakulását, változásait, életútja követésével érthetjük meg a legjobban.

Donoso Cortés életútja

Juan Donoso Cortés birtokos nemesi családból származott, apja, Pedro Donoso Cortés ügyvéd volt. Juan, tíz gyermek közül a legidősebb, egy extremadurái faluban, San Benitóban született 1809-ben, a napóleoni háborúk idején. Katolikus, ugyanakkor felvilágosult családban nőtt fel, a szülők külön tanárt fogadtak gyermekeik mellé. Tizenegy évesen a Salamancai Egyetem középiskolának megfelelő évfolyamára küldték tanulni. Egy évvel később átírták egy cáceresi középiskolába, hogy közelebb legyen a családhoz. 1823-ban rövid időre Badajozba költözött, majd ugyanebben az évben beiratkozott a sevillai egyetemre jogot tanulni. Feltehetően Salamancában szerette volna folytatni a tanulmányait, de a salamancai egyetem 1823-ban – a liberális válság miatt – nem nyitotta meg kapuit.

1823 fontos év Donoso életében. Három liberális év után – 1820-1823 - a Szent Szövetség katonai beavatkozásával VII. Ferdinánd ekkor állította vissza az abszolutizmust, és kezdte meg újult erővel a liberálisok üldözését. Donosót, aki ekkor még liberális volt, ez igen mélyen érintette. 1823 azonban pozitív élményeket is tartogatott a számára. Sevillában olyan kiválóságok voltak a tanárai, mint Blanco White, Cienfuegos, Jovellanos, és ez az az időszak, amikor személyes kapcsolatba került Manuel José Quintanával és egy másik liberálissal, Julián de Lunával, aki szintén erős hatással volt Donoso liberalizmusára.

Diákévei a szellemi aktivitás jegyében teltek. Társaival egy irodalmi társaságot hozott létre, ahol romantikus szerelmes és politikai verseket írtak.

³ „Consideraciones sobre el cristianismo”, három cikkből álló sorozat, mely 1838 októberében és novemberében jelent meg a spanyol *El Correo Nacional* című újságban, valamint: *Obras completas*, id.mű., „Escritos de 1838” („Értekezések a kereszténységről”, mely a *Nemzeti Értesítőben* jelent meg).

Tanulmányait 1828-ban fejezte be, és Madridba költözött. Maga Quintana írt számára ajánlólevelet Agustín Duránhoz, akinek az évben megjelent irodalmi értéke⁴ hatott Donosóra. Madridban azonban nemcsak pozitív hatások érték. Itt találta magát először szembe a valódi étellel: anyagi problémákkal, rosszindulattal, ellenfelekkel.

Az 1829/30-as tanévben Quintana ajánlására megkapta az Esztétika- és Irodalomtudományi katedrát a cáceresi középiskolában. Év eleji bemutatkozó beszédét a klasszicizmusról és a romanticizmusról írta. Egyike volt a romantika legkorábbi spanyolországi híveinek és védelmezőinek, ez egész életét végigkísérte és politikai műveire is erősen hatott. A cáceresi beszédben többek között megállapította, hogy a romantika születése az emberiség szellemi fejlődésének egyenes és szükségszerű következménye volt.

Cáceresben nősült meg 1830-ban. Felesége, Teresa Carrasco, befolyásos extremadurai család lánya, akit gyerekkora óta ismert. A tanév befejeztével a házaspár San Benitoba költözött, Donoso családjához, majd 1832-ben Madridba települtek, és Donoso ügyvédként kezdett dolgozni.

1832 fordulópontot jelentett Donoso életében. Ekkor kezdett el komolyan foglalkozni a politikával, és ekkor kezdtek nézetei irányt változtatni, a liberalizmustól a konzervativizmus felé fordulni. Ekkor írta a *Memoria sobre la situación actual de la Monarchia* (Jegyzetek a Monarchia jelenlegi állapotáról) című értekezését⁵, ez első politikai műve. Elismeri benne a Pragmatica Sanctio legitimitását, s ezzel nyíltan a gyermek Isabel és családja mellé áll, az általa bitorlónak tartott Don Carlossal szemben, mivel a Pragmaticát tartja legitimnek, Don Carlóst pedig lázadónak, a törvényes rend felforgatójának.⁶ Történelmi tényekkel

⁴ *Discurso sobre el influjo que ha tenido la crítica moderna en la decadencia del teatro antiguo español y sobre el modo con que debe ser considerado para juzgar convenientemente de su mérito peculiar.* (Victor García de la Concha [dir.]: *Historia de la literatura española R., Siglo XIX (I)*, Madrid, Espasa Calpe, 1997, Cap.: 2.6.).

(Értekezés a modern kritika szerepéről a hagyományos spanyol színház hanyatlásában, valamint arról, hogyan kellene sajátos érdemei alapján megítélni. – A címet a Victor García de la Concha által szerkesztett *A spanyol irodalom története* című könyv 8. kötete közli).

⁵ In: *Obras completas*, id.mű.- „Es la primera justificación conocida destinada tanto a legitimar el golpe de Estado de La Granja como a proporcionar un fundamento teórico al Régimen Liberal.” Suárez, id.mű, p.149. (Ez az első ismert igazolása annak az államcsínynek, valamint elméleti alapja a Liberális Rendszernek.)

⁶ Spanyolországban a XVIII.századig a lányági örökösödés törvényes és elfogadott volt. V. Fülöp (Bourbon) egy törvénnyel eltörölte ezt a lehetőséget. VII. Ferdinánd a Pragmatica

támasztja alá, hogy a lányági örökösödés joga korábban is létezett Spanyolországban. Ez tehát az a pillanat – a történészek szerint – amikor Donoso gyakorlatilag királypárti és konzervatív lett, noha ekkor még liberálisnak tartotta magát.

VII. Ferdinánd halála után, 1833-ban az Igazságügyi Minisztériumba nevezték ki hivatali titkárnak. Ebben feltehetően szerepe volt a *Memoriának* is, de fontos hangsúlyozni, hogy Donoso nem a karrierjét szándékozta előre mozdítani ezzel a művével, mint azt néhány kutató állítja.⁷ Suárez szerint Donoso tetteit sohasem a politikai előnszerzés mozgatta, a *Memoriával* azt akarta megakadályozni, hogy VII. Ferdinánd visszanyerve az egészségét más fordulatot adjon az eseményeknek.⁸

1834-től Donoso egyre aktívabban kezdett foglalkozni a politikával. Ez évben megjelent *Consideraciones sobre la diplomacia* (Értekezések a diplomáciáról) című műve⁹ nagy visszhangot keltett. Az 1812-es Cádizi Alkotmányt elemezte a politikus-filozófus szemszövegéből. Donoso tanulmányának megjelenéséig két vélemény létezett az 1812-es Alkotmányról. Az egyik szerint ez az alkotmány a szabadság alapvető dokumentuma, a másik, ellentétes vélemény szerint pedig forradalmak, felfordulások, erőszakos események szülője. Donoso szerint minden alkotmányt az adott kor történelmi-társadalmi összefüggései alapján kell megítélni. Ugyanaz az alkotmány, mely egy adott történelmi helyzetben megfelel a társadalom szükségleteinek, az idők előrehaladtával, megváltozásával már nem tudja betölteni ezt a funkcióját. Az 1812-es Alkotmány a maga korában, amikor a trón megürült, és a társadalomnak egy közös ellenséggel kellett szembenéznie, megfelelt a szükségleteknek. De 1820-ban, teljesen eltérő körülmények között az 1812-es Alkotmány változtatások nélküli visszaállítása alapvető hiba volt.

Sanctioval a lányági örökösödést kívánta visszaállítani 1830-ban, mivel nem volt fiú leszármazottja, csak egy kislánya, az akkor még csecsemő Izabella. A király testvére, Don Carlos, és hívei nem fogadták el a Pragmaticát, s ez polgárháborúhoz vezetett. Donoso Cortés a mérsékelt liberálisokkal együtt a Pragmaticát támogatta, létezősütségét azzal igyekezett alátámasztani, hogy a lányági örökösödésnek korábban évezredek hagyományai voltak az Ibériai-félszigeten.

⁷ E. Schramm, Santiago Galindo.

⁸ Suárez, id.mű., p.159.

⁹ In: *Obras completas*, id.mű., „Escritos de 1834”.

A következő években Donoso Cortés a politikai élet egyre jelentősebb személyiségévé vált. 1835-ben extremadurái területi biztosnak nevezték ki azzal a küldetéssel, hogy területét nyerje meg a kormány számára. Donoso sikeresen teljesítette ezt a feladatot. 1836-ban Donoso is indult a választásokon, és Badajoz parlamenti képviselője lett. Ugyanebben az évben kezdte meg előadásorozatát a madridi Ateneóban¹⁰. *Derecho político* (Politikai jog) címmel. 1837-ben a választási törvényről publikált műve¹¹ nagy vihart kavart. Ebben az intelligencia felsőbbrendűségét hirdeti, szerinte a politikai hatalmat az intelligenciának kellene gyakorolnia. Ezt az indirekt választási rendszer által látja biztosítottak. Ugyanezen évben Donoso – a Calatrava-kormány elleni fórumként – megalapította a *Porvenir* (Jövő) című folyóiratot, melyet 1838-ban, Calatrava bukása után megszüntetett. A *Porvenir* után 1839-ben egy másik folyóiratot is alapított, az *El Pilotó*t (Révkalauz), mely 1840-ig működött.

1840 júniusában Pérez de Castro kormánya is megbukott, a következő miniszterelnök Antonio González lett, kormányában több mérsékelt mint radikális liberális miniszterrel. Donoso egészségügyi okokra hivatkozva engedélyt kért, hogy Franciaországba utazhasson. Carlos Valverde szerint¹² ekkor már számítani lehetett arra, hogy a régensnő, Mária Krisztina száműzetésbe kényszerül, s Donoso azért utazott Franciaországba, hogy ott a segítségére lehessen. Donoso lovagiassága annyira megnyerte a régensségről, s így lányai nevelői jogáról lemondani kényszerült Mária Krisztinát, hogy Donosót bízta meg ezzel a feladattal. Csakhogy Espartero tábornok nem fogadta el Donosót az infánsnők nevelőjének, helyette Agustín Argüellest nevezte ki. Donoso egészen 1843-ig, az új választásokig Párizsban maradt önkéntes száműzetésben.

Espartero tábornok bukása után, 1843-ban, VII. Ferdinánd lányát, Izabellát nagykorúsították, és II. Izabella néven trónra lépett. Mária Krisztina még nem térhetett vissza a száműzetésből, de levélben javasolta lányának, hogy Donosót – aki ekkor már Spanyolországban tartózkodott – nevezze ki személyi titkárnak, s Izabella így is tett. Donoso, hogy Mária Krisztina visszatérését népszerűsítse, megjelentette a *Revista de Madrid*-ban

¹⁰ Tudományos-kulturális egyesület Madridban.

¹¹ „La Ley electoral considerada en su base y en su relación con el espíritu de nuestras instituciones”. In: *Obras completas*, id.mű., *Derecho político*. (A választási törvény alapjai és szellemisége intézményeinkben.)

¹² *Introducción*, In: *Obras completas*, id.mű. III/6.

Mária Krisztina régensségének a történetét. Mária Krisztina hazatérése után Donoso fokozatosan emelkedett a ranglétrán, végül 1846-ban megkapta a Valdegamas márkija és a Valle viconte-ja címetet.

1844-ben aktívan részt vett az 1837-es Alkotmány megreformálásában. Élete látszólag nyugalmasan telt, de az udvarban több ellensége is volt, köztük Narváez tábornok. Nehezen viselte Izabella királynő szeszélyeit is. II. Izabella házassága Francisco de Asisszal valóságos katasztrófa volt, a helyzetet súlyosbította, hogy a 16 éves királynő beleszeretett Serrano tábornokba, és ezt nem is titkolta. Emiatt megromlott a kapcsolata az anyjával, Mária Krisztinával is, aki éppen ezért ismét elhagyta kényszerült Spanyolországot. Donoso ismét elkísérte a volt régensnőt Párizsba, és pár hetet vele töltött.

1847 politikai feszültségekkel terhes év volt, kormányok váltották egymást, végül októberben Narváez tábornok került hatalomra. A korábbi ellenségeskedést feledve Donoso 1849 január 4-én híres parlamenti beszédében¹³ megvédte Narváez tettét, a madridi és sevillai felkelések leverését, s egyúttal a diktatúra intézményét is, melyet az adott történelmi helyzetben megengedhetőnek, sőt szükségesnek tartott. Abban, hogy ez a nagy vitát, sőt botrányt kavart beszéd megszülessen, elsődleges szerepük volt az 1848-as forradalmaknak, melyeket Donoso egyre borzalmasabbnak talált. A 48-as forradalmaknak döntő szerepük volt Donoso világnézetének alakulásában is, ezek szilárdították meg véglegesen konzervatív-keresztény-királypárti meggyőződését.

A forradalmak után, 1849-ben a berlini spanyol nagykövetségre kapott kinevezést. Barátja, Pidal márki szerezte neki ezt az állást. Február 22-én érkezett Berlinbe, de alig nyolc hónap után visszatért Madridba. Nem érezte jól magát Berlinben, nem ismerte a nyelvet, nem szerette különösebben a németeket, az éghajlat pedig kikezdté az egészségét. Ebben az időszakban figyelt fel a szocializmusra, és kezdte egyre fenyegetőbb veszélynek tartani Oroszországot, valamint a szláv népeket. Új gondolataiból 1850-ben született híres értekezése Európáról¹⁴, s ezt nem sokkal később követte az értekezés Spanyolországról¹⁵.

¹³ *Discurso sobre la dictadura* (Értekezés a diktatúráról), In: *Obras completas*, id.mű., 2. k., 310-323 p.

¹⁴ *Discurso sobre la situación general de Europa*, In: *Ibidem*, 2.k., 450-466.p. (Értekezés Európa általános állapotáról.)

¹⁵ *Discurso sobre España* (Értekezés Spanyolországról), In: *Ibidem*, 2.k., „Escritos de 1850”.

1851-ben Párizsba nevezték ki külügyminiszternek. Tavasszal rövid látogatást tett Belgiumban Metternichnél. Metternich nagyra becsülte Donosót, bár a jellemük meglehetősen különböző volt. De Metternich saját politikájának filozófusát látta Donosóban. Nézeteik Európa sorsát illetően alapjaiban megegyeztek. Mindketten tartottak attól, hogy Európa a forradalmak által visszakerülhet a barbárság állapotába, mert mindketten úgy gondolták, hogy a forradalom maga a tagadás (az Istené, a politikai hatalomé, stb.) Megegyeztek abban is, hogy csak a kereszténység (katolicizmus) képes megmenteni ettől a veszélytől Európa népeit, bár Metternich távolról sem volt olyan vallásos, mit Donoso. Metternich a vallást a világ számára szükséges összetartó erőnek tekintette.¹⁶ Metternich olvasta Donoso - a későbbiekben leghíresebbé vált - tanulmányát az *Ensayo sobre el catolicismo, liberalismo y el socialismo*-t, és szívből gratulált hozzá. Ezután Donoso haláláig leveleztek.

Az *Ensayo* hatalmas visszhangot váltott ki, a legnagyobb támadás egy francia pap, Gaduel részéről érte, aki *L'Ame de la Religion* (1852) címmel publikált egy cikket Donoso tanulmánya ellen, melyben elsősorban Donoso katolicizmusról vallott nézeteit bírálta. Donoso 1853-ban válaszolt rá, nyílt levelet tett közzé a *L'Univers*-ben. Az *Ensayo* körül kialakult polémia valószínűleg tovább folytatódott volna, de Donoso Cortés 1853 tavaszán súlyosan megbetegedett, és május 3-án meghalt.

Donoso katolicizmusa művei tükrében

A katolikus vallás Donoso Cortés életének és munkásságának meghatározó ereje volt. Politikai nézeteinek változását is nagymértékben befolyásolta egyre erősödő vallásossága. Politikai műveiben kezdtől fogva döntő érveként jelentek meg a keresztény tanok, nézeteit gyakran a keresztény és a pogány világ kontrasztjával illusztrálta. Főművében, az *Ensayo*-ban a katolicizmust úgy mutatja be, mint a két alapvetően hibás út – a liberalizmus és a szocializmus - alternatíváját.

1838-ban jelent meg egy három részből álló cikksorozata, *Consideraciones sobre el cristianismo*, melyben csírájában már benne van

¹⁶ Menzer Béla: „Metternich y Donoso Cortés, Pensamiento cristiano y conservador en la revolución europea”, *Arbor* 13, 1949. Pp.63-92. (Angolból fordított cikk. Keresztény és konzervatív gondolkodás az európai forradalomban).

egész későbbi gondolatrendszere. Úgy vélte, elérkezett az a kor, amikor az emberiség – miután meggyőződött a XVIII. század filozófiai nézeteinek (szkepticizmus, ateizmus, panteizmus, stb.) terméketlenségéről – kezd ismét kereszténnyé válni, visszatér az egyetlen igazsághoz, mely az emberi társadalmak rendíthetetlen alapjává szolgálhat. Donoso ezért ebben a cikksorozatban azt kívánta bebizonyítani, hogy a kereszténység abban a korban jelent meg a Földön, amelyben az ésszerűség törvényei szerint lehetséges és egyben szükségszerű volt. A pogány társadalmak történetét áttekintve kívánta megmutatni, hogy a kereszténység nem jelenhetett volna meg a Földön sem előbb, sem később, mint abban a korban, amikor Jézus megváltotta a világot. Róma, a bűnös és zuhló Róma, létrehozta a világ anyagi egységét katonai hatalommal, s ezután szükségessé vált, hogy az anyagi egységet a szellemek erkölcsi egysége helyettesítse. Szükségszerű volt az is, hogy az erkölcsi egységet egy Rómánál nagyobb és tisztább hatalom hozza el az emberek számára. Ez a hatalom az Isten, az erkölcsi, szellemi egység pedig a kereszténység, mely Donoso szerint maga az igazság, mivel univerzális, azaz érvényes minden emberre és minden társadalomra, ezen felül mindent megmutat az embernek, amit tudnia kell az Istenről és a világról, s minden nagy problémát megold, amelyre a bölcs filozófusok nem találtak választ. Eppen ezért Donoso szerint a kereszténység az egyetlen igazi vallás és a legtekélyesebb filozófia. Ez a nézet tükröződik majd Donoso összes későbbi művében.

Tizenegy évvel később, híressé-hírhedtté vált képviselői beszédében, a *Discurso sobre la dictadura*-ban (1849) a diktatúra létjogosultságát bizonyos helyzetekben azzal próbálja igazolni, hogy az Isten is diktatórikusan kormányozza a világot, mivel – ha az emberiség érdekében szükséges – megszegi azokat a törvényeket, melyeket ő maga alkotott. Donoso úgy véli, hogy mivel a törvények vannak a társadalomért, és nem a társadalom a törvényekért, válsághelyzetben szükségessé válhat, hogy az ország vezetése áthágja a törvényeket a társadalom érdekében.

A *Discurso sobre Europa* című értekezésében Donoso az isteni világregd és az isteni világregdről alkotott emberi elképzelések analógiájára mutatja be az emberi társadalmak alapszerkezetét és az erről szóló emberi elképzeléseket. Ezzel az analógiával próbálja igazolni a monarchia létét és törvényességét. Alaptétele a következő: létezik egy személyiséggel rendelkező Isten, aki mindenhol jelen van. Isten uralkodik az égben és a földön. Isten nemcsak uralkodik, de abszolút módon kormányozza az isteni

és emberi világot. Donoso szerint ugyancs az alapszerkezet figyelhető meg a politikai rendben is. Létezik egy személyiséggel rendelkező király, aki tisztviselői révén mindenhol jelen van. A király uralkodik az alattvalóin. A király nemcsak uralkodik az alattvalóin, de kormányozza is őket. Ez a társadalmi rend érvényes az abszolút és az alkotmányos monarchiára is, mindkettőben van egy király, mely uralkodik és kormányoz. Ez a világ alaprendje, melyet az emberek a közelmúltban megkíséreltek tagadni mind isteni, mind emberi szinten. A filozófiában megjelent a *deista* nézet, mely azt állítja, hogy Isten létezik, Isten uralkodik, de nem kormányoz. Ennek a nézetnek felel meg az emberi társadalmak tekintetében a radikális liberális párt véleménye, mely szerint a király uralkodik, de nem kormányoz. Egy másik filozófiai nézet, a *panteizmus* szerint Isten létezik, de nem rendelkezik személyiséggel. Kormányoz, de nem uralkodik. Az isten maga az emberiség. Az emberi világban a köztársaságpártiak nézete felel meg a panteizmusnak, mely szerint a hatalom létezik, de nem rendelkezik személyiséggel, nem uralkodik és nem kormányoz. Végül az *ateisták* azt állították, hogy Isten nem létezik, így nincs kormányzó erő sem. Donoso szerint a régensség intézménye közelít az ateizmus analóg rendszeréhez, s ez természetesen roppant veszélyes. Itt hívja fel Donoso először a figyelmet arra a veszélyre, amelyet Oroszország és a szláv népek jelenthetnek Európa számára.

Értekezésének hatalmas visszhangja támadt Spanyolországban és külföldön is, elsősorban Franciaországban. Egy évvel később jelent meg főműve, az *Ensayo sobre el catolicismo, el liberalismo y el socialismo*, mely még nagyobb vihart kavart. Az *Ensayo*-ban a társadalmak három lehetséges eszmei útját – a liberalizmust, a szocializmust¹⁷ és a katolicizmust – elemzi. Első lépésként megállapítja, hogy minden nagy politikai probléma szoros kapcsolatban van valamilyen nagy teológiai kérdéssel. Mielőtt elemezné a liberalizmust és a szocializmust, kifejti, hogy Isten maga a teljesség, minden dolog magyarázata benne található. A teológia Isten tudománya, így a teológia univerzális tudomány. Az első könyvben kifejti a katolicizmus mint eszme és mint életmód erőnyeit, tökéletességét, s ezután kerít sort arra, hogy a liberalizmus és a szocializmus tanait megcáfolja. A liberalizmus fő hibája szerinte abban áll, hogy előtérbe helyezi a politikát, és nem szentel figyelmet a társadalmi és

¹⁷ Érdemes rámutatni, hogy a Kommunista Kiáltvány 1848-ban jelent meg, és Donoso nagyon hamar, 1851-ben reagált rá, egy teljesen új alternatívát kínálva.

vallási kérdéseknek. A liberalizmus termékellen eszme, a szocializmussal ellentétben megáll félúton. A liberálisok csak a politikai rendszert akarják megváltoztatni, a szocialisták viszont mindent. A szocialisták Donoso szerint filozófiai tekintetben racionalisták, politikai tekintetben köztársaságpártiak, vallási tekintetben ateisták. Donoso meggyőződése és egyúttal féltelme szerint, amennyiben a társadalmak nem a katolikus utat választják, a szocializmus kerül hatalomra, ez pedig számára egyet jelent a katasztrófával.

Donoso katolicizmusa az évek előrehaladtával egyre radikálisabbá vált, végül az egyetlen lehetséges megoldásnak látta, mely megmentheti az emberi társadalmakat a forradalmak okozta katasztrófától.

Donoso Cortés politikai filozófiájának sok követője támadt, a konzervatív gondolkodók mindig visszatértek hozzá. Az 1880-as és az 1940-es években, valamint Spanyolországban a Franco korszakban különösen méltatták, nem egyszer vissza is éltek nézeteivel.¹⁸ A legújabb és talán legobjektivebb megközelítés életével és munkájával kapcsolatban Federico Suárez műve¹⁹, mely 1997-ben látott napvilágot.

¹⁸ Botos Máté „A liberális katolicizmustól a legitim diktatúráig” című tanulmányában ír Donoso Cortés huszadik századi interpretációjáról (In: Hommages á Kulin Katalin, Budapest, Palimpszeszt Kulturális Alapítvány, 1997, pp.38-50).

¹⁹ *Vida y obra de Juan Donoso Cortés*, id.mű.

Felhasznált irodalom

- Accedo Castilla, José F. *Donoso Cortés y la revolución del 1848*, Sevilla, Ateneo, 1956.
- Botos Máté: „A liberális katolicizmustól a legitim diktatúráig”, In: *Hommages à Kulin Katalin*, Budapest, Palimpszeszt Kulturális Alapítvány, 1997, pp.38-50.
- Donoso Cortés, *Obras completas*, Madrid, 1970, 2v. (Bevezető tanulmány és jegyzetek: Carlos Valverde.
- Fagoaga, Miguel: *El pensamiento social de Donoso Cortés*, Madrid, Ateneo, 1958.
- García de la Concha, Victor (dir.), *Historia de la literatura española 8., Siglo XIX (I)*, Madrid, Espasa Calpe, 1997, Cap.2.6.
- Menzer Béla, „Metternich y Donoso Cortés, Pensamiento cristiano y conservador en la revolución europea”, *Arbor* 13, 1949, pp.63-92.
- Suárez, Federico: *Vida y obra de Juan Donoso Cortés*, Pamplona, Ediciones Eunat, 1997.